

felett, egymásnak ellentmondó és részben később visszavont szakértői vélemények alapján. Éppen fel akarják menteni a vádlottat, de akkor a tanácskozási teremben eléjük terjesztenek egy titkos iratsomót, melyben csakugy hemzsegnek a hamisítványok és törvénytelen okmányok. Erre elítélik a vádlottat. Akkor aztán utólagosan próbálnak bizonyítékokat gyűjteni az elítélt ellen. Később az ügy a francia igazságszolgáltatás legmagasabb és legilletékesebb foruma elé kerül. A könnyelműen és törvénytelenül megítélt ügy ezuttal a legterjedelmesebb és leglelkiismeretesebb lesz. És Dreyfus bűnösségének legparányibb bizonyítéka sem derül ki.

Négy éven keresztül kerestek bizonyítékokat. Tizenhét hónapon keresztül minden hivatalos erőt megmozgattak a bizonyítékok nyomában. És mégsem találtak semmit, éppenséggel semmit, ami bűnös voltát bizonyíthatná.

De az igenis be van bizonyítva, hogy kannibal módjára bántak ezzel a szerencsétlen emberrel, aki ott ül a hullámverte szirten, nem tudva, hogy mi történik itt, mint a hogy nem tudta akkor sem, hogy mivel vádolják voltaképpen, — megkínözva az éghajlattól és az emberek kegyetlenségétől, de azért még mindig rendületlenül bizva azoknak igazságosságában, jóságában és lelkiismeretességében, akik néhány hónap előtt kiadták a jelszót: A revíziót meg kell akadályozni minden áron! Szerezzenek álszakált és hamis okmányokat! De mentsetek meg a minisztériumot!

És az is be van bizonyítva, hogy hazánkban, a lovagiasság, becsületesség, nemeslelkűség és könyörületesség hazájában milliókat költöttek arra, hogy dicsőíthessék a hamisítót, elpusztítsák az áldozatokat és eltorlaszolják az utját az igazságnak.

És be van bizonyítva, hogy arczul csapták egész történetedet, ó, én hazám! . . .

. . . Meg merem kockáztatni azt az állítást, hogy ez órában az egész világ bámulja azt a küzdelmet, mely nálunk az igazság, az isteni igazság körül folyik. Mert mi türes-tagadás, az egész világ, merészebben ítélve mint mi magunk, meg van győződve Dreyfus teljes ártatlanságáról. Ha a francziák elolvasnák a külföldi lapokat, láthatnák ezt az egyhangú véleményt. Igen, az egész világ, a császároktól és királyoktól kezdve egészen a zsákhordó napszámosig egészen a legutolsó muzsikig!

És remélem, csak nem fogjátok azt válaszolni, hogy Európa tele van gonosztevőkkel, megvesztegetett emberekkel, a Dreyfus-szindikátus bérenczeivel; hogy hazánkat az egész világ gyűlöli és utálja, és hogy e földön nemes, jó, nagylelkű, bámulatraméltó, fenséges és gáncstalan nincs más, csak a francziák, és a francziák közül is csupán azok, akik azt kiáltják: Halál a zsidókra! és: Éljenek a hamisítók! . . .

. . . Igen, a mi munkánk jó, hasznos és hazafias. És mert ilyennek tartottuk, azért fogtunk belé és azért folytatjuk lankadatlanul.

A mi engem illet, e dicső munka szerény napszámosát, valahányszor tollat ragadok, lelkem mélyében egy titkos hangot hallok, mely a Bibliának e szavait sugja:

És mondá az Ur Ezekielnek: Fújd meg a riadót, Ezekiel. És ha a néped nem akar rád hallgatni, te legalább megmentetted a lelkedet.

És ha majd elérkezik az óra, hogy el kell hagynom ezt a földet, melyen oly sok nemes szív és oly sok gazember, oly sok értelmes és oly sok ostoba

ember van, lefolyt életem legnagyobb dicsőségének fogom tartani, hogy én is beleönthettem mindennap egy parányi vízcseppet az emberi könyörületesség és igazságosság folyamába, mely hazámon végig hömpölygött a tizenkilencedik század ezen utolsóelőtti esztendejében. . .

Ime, ezek Bileam szavai, a ki azért jött, hogy átkozzon és a kinek átkát áldásra változtatta az Igazság mindenható ereje.

Hogy pedig a Bileam szamaráról se feledkezzünk meg, tudnivaló, hogy a Dupuy kormányt, mely a revízió félútján megállt és megcsökönyösödve egy tapodtat sem akart tovább menni, Cornély addig ütötte-verte, míg végre megszólalt. . .

Gábor Ignác.

H i r e k.

»Mit szól ehez Rabbi Bloch Mózes?«

Ezzel a kérdéssel ostromoltak meg bennünket ezen a héten. A nagyváradi kongresszusi hitközség ugyanis »Bibliatagadás egy felekezeti társulatban« című cikkünkre tovább ment mint mi, és elárulta azt, mit abban a cikkbe elhallgattunk: ama könyvkézirat szerzőjének a nevét. A nagyváradi kongresszusi hitközség *bizalmat* szavazott fiatal rabbijának, dr. *Kecskeméti* Lipótnak, kit formális *ovatióban* részesített, iránta való szeretetének és nagybecsülésének megható módon adván kifejezést. Hogy ezen az uton, de különösen a papi szerzőt valóságos himnuszokban dicsőítő, bennünket természetesen annál alaposabban leszidó nagyváradi lapok útján a közönség egy része megtudta, ki annak a könyvnek a szerzője, — a fent idézett kérdéssel fordultak hozzánk százan is, mintha csak összebeszéltek volna. »Mit szól ehez Rabbi Bloch Mózes?« annak az iskolának nagyhirű rectora, melyben dr. *Kecskeméti* rabbitanulmányait végezte? Mi ugyan körülbelül tudtuk, mit szól ehez Rabbi Bloch Mózes, de azért mégis megkérdeztük, hát ha a nagyváradi ujságok mégis jobban tudják, mint mi, hogy zsidó papnak mit szabad hirdetnie és mit nem. Megkérdeztük és megbántuk tettünket. A 85 éves agg mestert olyan fájdalom fogta el, hogy előtte az ügyet érintettük, hogy nem tudjuk magunknak megbocsájtani kérdésünket. — Mit mondjak, mit szóljak — felelt láthatólag lelki fájdalomtól gyötörve — mit mondjak, mit szóljak? Hát van erre más ítélet, mint az, hogy *Chillul-Hassém?* (Isten nevének megszenteltségtelenítése.) Rabbi, ki megintja a hitet a ránk származott szent tanok isteni eredetében! Rabbi, ki tagadja, hogy a Tórárt Mózes írta! Rabbi, ki szakít a tradíciókkal! Mi marad még hátra? — Kérdezheti még, folytatá keserűen, elitélem-e ezt az eljárást, és a zsidó hitközségét, mely azt helyesli, dicsőíti! Azt hittem, — folytatá Rabbi Bloch Mózes — hogy a könyv visszavonásával elejét vették legalább a nyílt botránynak és ime jön a hitközség és ünnepli rabbija Szentírás-tagadását! De mit is ünnepejt? A könyvet nem látta, nem láttam én sem; amit tudok róla, azt annak az ösmertetésnek a révén tudom, melyet róla az Izr.

Magyar Irodalmi Társulat igazgatósági ülésében fölolvastak.

És ez az ösmertetés azt konstatálja róla, hogy *szakít a hagyományokkal* és elmegy a biblia kritikában, azaz a tagadásban addig, a meddig a mai napig seholy sem jutottak még. *Ezt ünnepelte a hitközség?* — Sajnos, sajnos, hogy a hazai viszonyoknál fogva, hogy földaraboltságunkban, szervezetlenségünkben nincs magasabb egyházi hatóságunk, mely ilyen kérdésekben ítélkezhetnék. — Az iskola — szolt végül, mintegy magát igazolva a nagy aggastyán — ennek nem oka. Itt tagadást nem tanult. Ne is vádolja senki ezért a szemináriumot. Hisz Steinherz, Bernstein és még sok más, igazi vallásosságtól áthatott, magasztos zsidó szellemben működő rabbik is innen kerültek ki. Vagy lehet-e a Chaszam-Szófernek (a hajdani híres pozsonyi rabbi) hibául fölronni azt, hogy volt tanítványa, Mardochai Bloch (a későbbi Ballagi Mór) otthagya apái hitét, vagy hogy a volt tápió-szelei rabbi az angol hittérítőkhöz szegődött? Nem, nem, az iskola nem oka. De nem is hiszem, hogy dr. Kecskeméti a végletekig vinné a dolgot. Hisz könyvét visszavonta. Eltévelyedett, de belátta hibáját és hiszem és bizom benne, hogy munkáját kiadni nem fogja.

Igy szolt hetven rabbinak a rabbija Magyarországon, a jelenkor legnagyobb rabbinikus auctoritása és kodifikátora, kit ellenfelei igenis szabadelvűségéért vádolnak, de akit fanatikusnak soha senki sem mondott.

Csakhogy a nagyváradi ujságok ezt jobban tudják, majdnem olyan jól, mint a nagyváradi kongresszusi hitközség, mely velünk együtt a kinyilatkoztatás 3212-ik fordulóját készül megünnepelni. Izrael és a világ történetének e legfenségesebb momentumáról szép predikációt fognak hallani ők is. Lelekésítő, ünnepi beszédben fogja elmagyarázni az aranyszájú nagyváradi kongresszusi zsidó pap, mit jelent az emberiségre nézve a Tizparancsolat, melyet magától az Úrtól hallott Izrael a lángbaborult Szinai hegyén. Világosság kezdete, minden erkölcs forrása, szabadság hajnala, jog és szeretet eredete az a nagy pillanat, melyben maga a világ örökkévaló alkotója adta törvényét Izraelnek, a kitől átszármazott aztán népekre, nemzetekre az egész föld kerekességén.

Ezt nemcsak a szószéken hirdeti dr. Kecskeméti Lipót; — ezt és még sok más magasztos és lelekésítő tant, de *tanítja* iskolában is. Mert a hitoktatást a nagyváradi kongresszusi alapon álló zsidók közt ő végzi. Egyeznek-e ezek a tanok azzal, miket könyvkéziratában irt a Szentírásról? Egyezik-e a szélső bibliakritika ama hypothéziseivel, hogy a Tizparancsolatot is századokkal Mózes után úgy tákolták össze a papok? — A magyar rabbik agg nagy mestereivel mi is szivből óhajtjuk, hogy a nagyváradi kongresszusi rabbi bibliatagadó könyve soha napvilágot ne lásson, a mely esetben mi is csatlakozunk hitközsége ovatiójához.

Szabolcsi Miksa.

— A magyar izr. kézmű és földmívelési egyesület. A szokástól eltérően, a pesti hitközség székházában volt ez évben, még pedig f. hó 11-ikén, az izr. kézmű és földmívelési egyesület közgyűlése. Ebből az alkalomból, mely az intézet növendékeire nézve mindig ünnep, egy kis ipari kiállítást is rögtönöztek a hitközség disztermében azokból a munkákból, melyek az egyesület pártfogoltjainak kezei alól kerültek ki. Nem a mennyiség, hanem a kiállított munkák minősége és elég sokoldalúsága volt az, ami megkapott és kelendővé tette — mert a tárgyak egyuttal eladók voltak — őket. A gyűlés maga is népesebb volt a rendesnél és kitünőségeink közül is többen jelentek meg, mint egyébkor. Kétségtelen érdeklődés jele ez, amit az elnöklő Neumann Armin dr. udv. tanácsos bevezető beszédben joggal emelt ki.

A gyűlés egyébként a rendes programmal folyt le: Elnöki megnyitó, az évi jelentés és zárszámadások olvasatlan elfogadása, a felmentvény megadása; egy-két fölszólalás s a különféle jutalmak és segélyek kiosztása. Mert nem történt több. Azaz hogy az ünnepélyes hangulatban lefolyt gyűlés eseményeiből mégis kiemelhetünk valamit. Azt, hogy az elnök kijelentése szerint az egyesület anyagi helyzete — defizittel végződő évi mérlege nem engedték meg, hogy »az egyesületnek a földművelésre vonatkozó, nem kevésbé fontos, nem kevésbé hasznos programját megvalosíthassa«. »Addig, ugymond, míg szükségletünk mostani mérvét rendes bevételeinkből fedezni nem bírjuk, addig működésünk keretét kibővíteni képesek nem vagyunk. Azon nagy eszmét — mondotta tovább — mely már egyetünk alkotóinak szemei előtt lebegett, hogy t. i. mi sem képes a magyar zsidóságot a magyar társadalommal jobban és erősebben összeforrasztani, mint azon földnek a művelése, mely hazánk szent földjét képezi — ezen eszmét elejteni bűn volna. Azon tapasztalat, hogy a jelenlegi kereseti források mindinkább szűkülnek, csak mind nagyobb ingert, tápot és utmutatást nyujt arra, hogy ezen eszmét valósítsuk«

Ezt a beszédet, a másik fölszólaló, Löwy Mór, aki a napokban 100,000 koronás alapítványt alkotott a vallási ismeretek fejlesztésére, nem hallotta, mert elmondása után érkezett. Mindamellet ugyanebben a tónusban szolt föl, az évi jelentés alapján, amelynek az a kifejezése, (9 old.), hogy az egyesületnek »működése jelenlegi kibővítéséről *le kell mondani*« őt nagyon fájdalmasan érintette. Szerinte nem csak bűn volna az elejtés, hanem *bűn maga a lemondás is*, annál is inkább, mert lehetetlennek tartja, hogy ahol vagy 1000 földbirtokos, vagy 2000 bérlő és más tehetős hitfelünk van, ne lehetne 150—200,000 frtot — 500—5000 frtos adományokból a zsidó földmivesképzés nyélbeütésére összehozni. A fölszólaló kevésbé kishitű, mint az egyesület vezetősége. Képet is adott arról, s erre teljesen illetékes, hogy 3—4 hold földből megélhet a földmives, s ha az ilyen parasztgazda még hozzá zsidó is, veleszületett intelligenciájánál és rendszeres kiképeztetésénél fogva missiót teljesíthet környezetében, mely országos és nemzeti szempontból sem kicsinylendő.

De e beszédek csak elhangzottak és újabb akció magvát nem rejtik magukban. A kérdés újabb taglalásába ezuttal mi sem bocsájtkozunk, mert nem akarjuk a tudósítást szétfolyóvá tenni. Legközelebb azonban más oldalról fogjuk a kérdést megvilágítani.

Most arról a fölemelő munkásságról emlékszünk meg, melyet a magyar izr. kézmű- és földmívelési egyesület az iparos-képzés terén kifejt. 475 növendék állott 1898-ban az egyesület védőszárnyai alatt. Olyan szám,